

Oberst Ludvig Rudolf Müller v. Aarwangen,

Statsfange paa Christiansø.

Af Louis Bobé.

Ludvig Rudolf Müller v. Aarwangers Forfædre høre til Schweitz' anseteste og fornemste Slægter. Stamfaderen Jakob Müller blev 1274 paa Rigsdagen i Maintz slaaet til Ridder af Kejser Rudolf af Habsburg. En Ætling af denne Mand var vor Müllers Oldefader, Raadsherre Johannes Müller, Fenner¹⁾ og Medlem af det daglige Raad i Bern, Ejer af Godset Marnand; han fik 1709 sin Adelsstand stadfæstet af Kejseren. To meget smukke Portræter af ham og Hustru Johanne Salome v. Wattenwyl, malede 1724 paa Pergament, findes ligesom det originale Adelsdiplom blandt Oberst Müllers Papirer i Rigsarkivet²⁾.

Müller fødtes 1775 paa det fædrene Gods Riedburg ved Bern. Faderen var Albert v. Müller, Medlem af det gehejme Raad i Bern og Landfoged i Aarwangen, Moderens Navn var Margrethe v. Graffenried. Forholdene i Hjemmet vare ingenlunde lykkelige. To Aar efter Sønnens Fødsel begjærede Faderen Skilsmisse fra sin Hustru paa Grund af Ægteskabsbrud, og den anden Søn, der fødtes ham, vilde han ikke erkjende som sin egen. Rudolf ansaa sig som sine Forældres eneste Barn og kaldte sig selv den sidste af Slægten Müller v. Aarwangen³⁾.

¹⁾ 9: Forstander for et af de 4 Valgdistrikter i Kanton Bern. Om Berns indre Forfatning henvises til Dändliker, Gesch. der Schweiz, 2. Opl. III, 208.

²⁾ Kancelliets Skabssager, Skab 13, Pakke 6.

³⁾ Faderen til det andet Barn skal have været „Exdirektør“ Carl Ludvig Bay, hvis Fornavne Sønnen ogsaa bar. Müller gjorde store Ofre for Broderen, satte ham i Vej i Hamborg, men blev lønnet med Utak. 1813 var han Generalkontrollør for Finanserne i Bern. S. A. truede Müller med at aabenbare hans uægte Fødsel for den derværende Regering.

I en ung Alder indtraadte han i Hæren og udnævntes 1793 til Adjutant hos sin Onkel Generalmajor v. Erlach¹⁾, Overanføreren for de bernske Tropper i Fægtningen ved Grauholz 5. Marts 1798, der fik et ulykkeligt Udfald for Schweitzerne, aabnede Byen Bern, „Republikkens Bolværk“, for Franskmændene og kostede Generalen selv Livet²⁾. Samme Aar fulgte han Steiger som Gesandtskabsattaché til Wien og Berlin og deltog som Frivillig i Slaget ved Zürich 25—26. September 1799.

Under Frankrigs Paavirkning dannedes i Sommeren 1798 den helvetiske Enhedsstat under Ledelse af et Direktorium, der kort efter afsluttede en Alliancetraktat med Frankrig. Franskmændenes Undertrykkelser og Voldsgjerninger i Schweiz affødte bitre Partikampe og tilsidst Borgerkrig mellem Føderalisterne og Unitarierne. Müller var en glødende Patriot, Forkæmper for Gjenindførelsen af den gamle Forfatning og fremfor alt en forbitret Fjende af Franskmændene. I Oktober 1802 førte han Bøndernes Avantgarde, som drev de helvetiske Tropper (Schweitzerjakobinerne) fra Murten til Lausanne³⁾. Kort efter rykkede Marskal Ney ind i Schweiz for at stifte Fred, Bonaparte optraadte som Mægler, og i Februar 1803 udfærdigedes den saakaldte Mediationsakt, hvorved Kantonalsystemet gjenoprettedes. I September afsluttedes en defensiv Alliance mellem Schweiz og Frankrig; det indrømmedes Franskmændene at hverve indtil 16,000 Mand Tropper i Schweiz, og Bonaparte forbeholdt sig at udnævne Generalobersten. 1805 sendtes Müller, der imidlertid var avanceret til Oberst, til Napoleon for at forhandle om militære Anliggender, men tildrog sig hans Uvilje ved at nægte ham det 3. schweitziske Regiment. I Aarene 1806—8 var han optaget af den ivrige Modstand, han ydede det bonapartistiske Parti i Bern, der lededes af Wattenwyl. 1809 sendtes han atter til Napoleon for at lykønske denne i Anledning af Wienerfreden, og det overdroges ham af Kejseren at udarbejde en Generalplan

¹⁾ Om Erlach og Steiger se Secrétan, Galerie suisse II, 126.

²⁾ Dändliker III, 246.

³⁾ Dändliker III, 423. Tillier, Gesch. der helvetischen Republik 1798—1803. III, 250. Beitrage zur Heimathkunde des Kantons Bern, 1881, 168.

til de schweitziske Regimenters og Schweitzergardens Organisation. Müller omgikkes paa denne Tid hemmelig med Planer om at omstyrte „Mediationen“ og frigjøre Schweiz for det kostbare og ydmygende Venskab med Frankrig.

Det er ikke vor Opgave her at skildre den bitre Fejde mellem Müller og Regeringen i Bern, hvorom der desuden hersker Uoverensstemmelse mellem de forskellige autobiografiske Fragmenter, som tilmed synes ogsaa at staa i Strid med de historiske Kjendsgjerninger. Ej heller er det Meningen at udtømme det i hans Papirer foreliggende omfattende Materiale til en Levnetsskildring af ham, der i sit Fædrelands Historie har spillet en ikke ringe Rolle, hvorfor utvivlsomt en schweitzisk Historieforsker med større Udbytte vil kunne benytte dette Stof¹⁾. Det er her kun Hensigten, efter et Overblik over hans tidligere Liv at belyse hans lange Fængselsliv i Danmark og Aarsagerne hertil. Müllers voldsomme og tøjlesløse Sind, hans Trættekjerhed og Pirrelighed bragte ham i Strid med Alverden. Hans Brevkoncepter viser ham som en Mand med mange Kundskaber og betydelig Verdensdannelse. Han var i lige Grad det tyske, franske og engelske Sprog mægtig, men der var ikke saa lidt Landsknægteblod i denne omstrefjende politiske Æventyrer og hidsige Hugaf, der slog om sig til alle Sider. I Fyrst Pückler-Muskau's Memoirer²⁾ omtales dennes Forhold til Müller ret udførligt. Et imponerende Ydre, præget af Verdensdannelse og personligt Mod, er de Fortrin, Fyrsten tillægger Müller, medens han tillige betegner ham som en stridbar Æventyrer. Meget kunde tyde paa, at han var bestemt til en bedre Skæbne, end at flakke fredløs om og ende sine Dage i det tristeste af alle danske Fængsler efter en aarelang, fortvivlet, ubesindig Kamp med sine Fangevogtere, der aabenbart slet ikke forstod denne mærkeligt sammensatte Natur.

Allerede 1808 havde Müller i Bern en Duel med en Oberst-

---

¹⁾ I Samnlung bernischer Biographien III, 5 (1898) behudes en Biografi af Müller v. Aarwangen. Medd. af d'Hrr. R. v. Diesbach og Overlærer Sterchi i Bern samt Bestyrelsen af den hist. Forening i Bern.

²⁾ Tutti frutti 1854 I, 288—301.

lieutenant Kirchberger af Wattenwyls Parti. Müller blev let saaret, maatte vandre i Fængsel, men unddrog sig Straffen ved Flugt og gjensaa ikke senere sit Fødeland. I Januar 1810 var Müller atter i Paris og modtog her ifølge sin egen Beretning Tilbud af Napoleon om at træde ind i den franske Hær som Brigadegeneral, men afslog det og blev kort efter paa Fouchés Foranledning fængslet i Strassburg. Herfra undslap han ved Flugt i November og begav sig til Wien, hvor han havde Audiens hos Kejseren og blev vel modtaget. Over Berlin, hvor han besøgte sin Ven Prins August af Preussen, hvem han kjendte fra Schweiz og Stralsund, begav han sig til Sverig og tog Ophold i Gøteborg. Her traf han sammen med en tidligere Bekjendt Grev Lewenhaupt, i hvis Selskab han lærte en ung Dame at kjende, til hvem Greven gjorde Kur. Müller tog heraf Anledning til at drille Lewenhaupt med, at han troede sig elsket af alle Damer. Dagen efter afrejste han til London, hvor han tilbød Hertugen af Wellington sin Tjeneste og lagde Planer til at befri Schweiz fra Afhængighedsforholdet til Frankrig. Af sine Venner erfarede han, at den engelske Konsul i Gøteborg, i Stedet for at anbefale ham til de engelske Myndigheder, tværtimod havde advaret disse indtrængende mod Baronen som en fransk Spion. Müller blev da ogsaa advaret fra London og var i Juni atter i Gøteborg. Her blev han i Kronprinsens Navn belagt med Arrest og sad fangen indtil Oktober, da den øst-rigske Greve Neipperg paa Gjennemrejsen til Stockholm fik Nys om Müllers Arrestation. Paa Grevens Erklæring om, at Müller og dennes Familie var ham bekjendt, ikke som Tilhængere, men som Modstandere af Napoleon, sattes han i provisorisk Frihed, indtil han kort efter blev løsladt. Müller begav sig strax til den engelske Konsul, hvis Skrivelse havde forvoldt hans Udvisning fra England, og krævede ham til Regnskab derfor. Schmidt betroede ham, at det var Lewenhaupt, der havde bagtalt ham. Müller var ikke sen med at sende Greven en Ud-

¹⁾ Mauritz Casimir Greve Lewenhaupt, f. 26. Sept. 1784, 1800 Kornet, 1803 Lieutenant, 1810 Ritmester ved de mørnerske Husarer, Major ved de cederstrømske Husarer, død 1. Okt. 1816 (Anrep, Åttar Taflor II, 67z).

fordring, som denne ogsaa modtog. Müller foreslog, at Duellen skulde finde Sted i Danmark, Norge eller paa et engelsk Skib, men Lewenhaupt vilde kun yde ham Satisfaktion i Ystad, og bestemte en vis Dag. Baronens ankom ifølge sin egen Paastand til bestemte Tid og Sted, dog erfarede han her, at Lewenhaupt vel havde indfundet sig, men atter var bortrejst. Müller blev en Uge i Ystad, uden at høre eller se noget til Greven. Han fik Paalæg om at forlade Landet og begav sig til Berlin, hvor han tilbragte Vinteren. I April 1812 blev den prøvede Mand som engelsk Spion paagrebet af franske Emissærer i Dessau og efter Napoleons Befaling hensat i Fangenskab i Magdeburg, hvor han tilbragte et halvt Aar, indtil han i November blev flyttet til Pierre Châtel ved Chambéry og senere til Saumur. I April 1814 blev han befriet af Greven af Artois; Ludvig XVIII modtog ham i Audiens og stillede ham et Gardekompagni og Rang som Maréchal de Camp samt Ludvigskorset i Udsigt, hvis Müller vilde forhandle med Regeringen om Hvervning af schweitziske Tropper i fransk Sold. Müller vilde dog ikke indlade sig herpaa, da han vidste, at de franske Pairs vilde modsætte sig Reorganisationen af Schweizergarden til Støtte for et absolutistisk Regimente. I August blev han dekoreret med den af Ludvig XVIII indstiftede Fleur de lys. I September var han atter i England, og i Juni—November 1815 deltog han frivillig i Krigen som Generaladjutant ved den tyske Generalstab.

I Aarene 1814—16 optraadte Müller som Forfatter, saaledes udgav han Sept. 1814 Mémoire adressé à deux grands ministres pour le congrès de Vienne og forfægtede heri Berns Interesser ved den nye Grænseregulering. I Brochuren Aux vrais Suisses aftrykte han sine skriftlige Henvendelser til Kejseren af Rusland. Talleyrand og Prinsregenten af England i samme Øjemed. I sin Appel aux souverains alliés tog han Ordet for Gjenindførelsen af den gamle Regering i Bern. I Februar 1816 forberedte han et Skrift om Aarsagerne til Berns Fald 1798 og Midlerne til at gjengive Schweiz og Schweitzerne deres fordums Kraft¹⁾.

¹⁾ Quérard, La France littéraire VI, 159. Le moniteur universel 1816, Nr. 52.

Om Baronens ydre Personlighed erholde vi Oplysninger ved et paa denne Tid udstedt Pas. Han var halvsjette Fod høj, havde et ovalt Ansigt, kastaniebrune Haar, en høj Pande, blaa Øjne, en stærkt fremspringende Ørnenæse og en rund Hage.

Baronen var en stor Dameven. Mellem hans Papirer findes adskillige Billets doux fra Damer i Paris, saavel af høj Byrd som ogsaa, efter Orthografi og Skrift at dømme, af den lavere Klasse.

Det sés, at han har bejlet til sin „Kusine par courtoisie“ Emilie v. Haller, en Datter af forhenværende kongelig Bankier v. Haller og en nær Slægtning af Baggenses første Hustru, Sophie v. Haller. Partiet kom ikke i Stand, da Emilies Moder, paa Grund af Trosbekjendelsen, som det synes, ikke vilde give sit Minde til denne Forbindelse.

I sit i April 1816 oprettede Testamente indsatte Müller sin Frænde Haller til Exekutor. Denne skulde ved hans Død oversende Kejseren hans Adelsdiplom og Vaabenskjold, da Müller var den sidste af sin Slægt, der havde Ret til at føre det, og han skulde værne om hans Minde. Til eneste Arving udnævner han Hallers 19aarige Datter, den ovennævnte Frøken Emilie, som skulde nyde Indkomsterne af hans Gods og arve alle hans udestaaende Fordringer.

Imidlertid havde Baron Müller ikke glemt den ham af Lewenhaupt for flere Aar siden tilføjede Tort og Bagvaskelse, og han begav sig i Begyndelsen af Aaret 1816 til Sverrig for at søge Oprejsning. Under et Ophold paa Grev Hamiltons Herresæde Barsebäck, hvor han traf sammen med mange Herrer af den skaanske Adel, erfarede han, at Lewenhaupt var bleven Kommandant i Helsingborg, og at denne i sin Tid (1811) havde offentliggjort i Bladene, at Müller havde undladt at give Møde i Ystad til rette Tid og Sted og saaledes paa en fejg Maade unddraget sig den ham paahvilende Forpligtelse.

Det lykkedes ikke Müller trods gjentagne Henvendelser til Ministeren v. Engestrøm, at opnaa at faa Oprejsning for den Krænkelser, der ved den tidligere Udvisning af Sverrig var bleven ham tilføjet. Han erfarede, at Lewenhaupt var Ophavsmand til alle de om ham udsprede ærekrænkende Rygter, som Müller nu i Skrift og

Tale søgte at gjendrive. Alligevel blev Müller, der som sædvanlig ikke tog sin Mund i Agt, kort efter for anden Gang udvist fra Sverrig, tog derpaa Ophold paa Bellevue ved Skodsborg og tilstillede herfra Grev Lewenhaupt en ny Udfordring, som denne ogsaa modtog.

Duellen blev omsider berammet til den 22. September. Man valgte til Kampplads den lille Skov ved Lundeuset, en halv Mil fra Kjøbenhavn, og enedes om at benytte Pistoler. Lewenhaupt skulde overlade Baron Müller at vælge en af sine Pistoler. Fra hver Side skulde affyres ét Skud, hvormed Sagen var at betragte som afgjort. Kl. 5 $\frac{1}{2}$ paa nævnte Dag og Sted mødte Grev Lewenhaupt med sin Sekundant Major E. v. Platen af de cederstrømske Husarer, begge i Uniform, Baron Müller med den danske Kaptejn V. Søderberg¹⁾. „Gud er mit Vidne,“ skriver Müller, „at jeg gjerne havde skaanet min Modstander, om han end havde forsyndet sig nok saa meget mod mig, og alt længe havde jeg i Hjertet tilgivet ham. Alt hvad jeg kunde gjøre, var at lade svagt, thi jeg kunde denne Gang ikke skyde i Luften, Forsynet vilde det anderledes²⁾.“

Lewenhaupt blev dødelig saaret i Brystet og kjørtes til Hotel d'Angleterre, hvor han afgik ved Døden den 1. Oktober.

Müller tog derefter ind til Kjøbenhavn, skjønt Søderberg rettede en indstændig Opfordring til ham, om i det mindste for hans Skyld skyndsomst at forlade Byen. Istedetfor viste Baronen sig paa offentlige Steder og pralede højlydt om Kampens Udfald, ja han skal endog i en Audiens hos Kongen have begjæret en Understøttelse til at rejse til England, idet han var saa fræk at paastaa, at han havde gjort sig fortjent hertil, da han havde dræbt en *Svensker*, en af Danmarks Arvefjender³⁾.

Regeringen kunde nu ikke længere ignorere Duellen, og Baronen blev en af de sidste Dage i September belagt med Arrest. En Kommission, bestaaende af Generalauditør Bornemann og Assessor Danchel, blev ifølge kongelig Befaling nedsat,

¹⁾ Vaagen Søderberg, 1782—1844, Major (Richter, Den danske Militæretat).

²⁾ Generaladjutantens Indkomne Sager 1817, Nr. 145 (Krigsministeriet).

³⁾ Begebnisse eines Vielgereisten, 1833, III, 15.

for i Overværelse af Oberst Würtzen, Kommandant i Citadellet, hvor Müller hensattes, at tage ham i Forhør, hvilket fandt Sted 3. Oktober¹⁾.

Ifølge Kongens Ordre af 9. s. M. dømtes Baronen til at hensættes indtil videre paa Fæstningen Frederiksort. „Vi kunne ikke,“ hedder det i den paagjældende Skrivelse, „tilstede, at fremmede i vore Stater mere end vore egne Undersaatter trodse Lovene og ustraffet foretage Handlinger, for hvilke de anvende Livsstraf (!).“

Müllers Forflytning til et saa afsides liggende Sted voldte megen Opsigt, og de mest modsigende Rygter kom i Omløb. Man skal, ifølge en Samtidig, der besøgte Baronen i Citadellet i det Værelse, i hvilket Struensee før havde siddet, fra en Stormagts Side have opdaget farlige Intriger, som den hævnjerrige Müller havde Del i²⁾. Alle hans Papirer bleve beslaglagte og omhyggeligt gennemsete.

Til en Begyndelse blev det tilladt Baronen paa Æresord, at gaa frit om i Fæstningen, og han fik endog Lov til gennem Aviserne at søge sig en Husholderske. Han fandt en saadan i en ung Pige fra Ekernførde ved Navn Elise Rauert, Datter af en forhen ret formuende Skibskaptejn, der af Sorg over de store økonomiske Tab, han havde lidt under Krigen, var bleven afsindig.

Det varede ikke længe, før der udviklede sig et spændt Forhold mellem Kommandanten, den gamle Generalmajor Hirsch³⁾, Officererne og den stridbare Baron. Müller bestormede Kongen med Klager og Anker over den Behandling, der blev ham til Del, og i Maj lod Kongen, der ikke tog Hensyn til Baronens, i et temmelig nærgaaende Sprog affattede Skrivelser, udstede en Befaling til Kommandanten, at aabne alle Müllers Breve og forbyde ham al direkte Korrespondance med hvemsomhelst.

¹⁾ Forhørsprotokol i Müllers Papirer i Rigsarkivet.

²⁾ Det hedder i nogle Optegnelser om Müller i det schweitziske Blad „Bund“ 1882 Søndagsbladet, 115 ff. at M. har været indviklet i hine Intriger, der spændtes ved forskellige europæiske Hoffer i Anledning af Bernadottes Valg til Tronfølger i Sverrig.

³⁾ Johan Peter Ulrik Hirsch, 1746—1824, Generalmajor.

Denne Ordre hensatte Baronen i et Anfald af afsindigt Raseri, han overfusede Officererne med grove Skjældsord, truede dem paa Livet og benyttede enhver Lejlighed til at chikanere sine Omgivelser. I Juni indkom Hirsch med et Andragende til Kongen om, at Müller maatte blive hensat paa et andet Sted, hvor Garnisonen og Officerspersonalet var større, da han med sine 3 Officerer forgjæves havde plaget sig med denne aldrig hvilende, ondsindede Fredsforstyrrer. Tillige bad han om, at Baronen, hvis han blev benaadet, først maatte udstede en edelig Revers, at han ikke vilde søge Hævn paa Officererne, der kun havde gjort deres Pligt.

Den 27. Juli fik Hirsch efter Ansøgning i Naade sin Afsked fra Kommandantposten, og det har sikkert været med et Lettel-sens Suk, at den brave gamle Officer har vendt Frederiksort og dets Plageaand Ryggen. Værre blev dog Forholdet under hans Efterfølger, Oberst Krieger¹⁾). Denne Mand, der efter General-auditørens Vidnesbyrd kun var begavet med en svag Forstand, viste „undertiden Müller en efter sin Stilling upassende Fortrolighed og behandlede ham til andre Tider med unødvendig Strænghed.“

Baronen var imidlertid traadt i et ømt Forhold til sin ovenfor omtalte Husholderske og forlangte hende i alle Maader respekteret som Dame; det oprørte ham saaledes til det yderste, at man ved den store Reformationsfest, der ogsaa fejredes med højtidelig Gudstjeneste i Fæstningens Kirke, forment hende Adgang til Officersdamernes Stol. Endvidere havde man paa en brutal Maade forment den gamle Fru Rauert at besøge sin hos Baronens boende Datter. Forholdet mellem Fangen og Officererne blev Dag for Dag mere uudholdeligt. Müller overøste Krieger med de mest ærerørige Skjældsord og endte med at udfordre ham. Til General Kardorff indgav Müller en Klage over Kommandanten, der „maaske kunde kommandere Slaver, men ikke fremmede Officerer.“ „Jeg kan ikke mere indestaa for mig selv,“ tilføjede han, „han har drevet mig til det yderste. Jeg plejer at

¹⁾ Adolph Frederik Krieger, 1766—1839, Generalmajor.

gjøre kort Proces med slige indbildske Mennesker, der gjøre uhørt Misbrug af den dem betroede Magt.“ I 14 Dage har han ligget syg af Ærgrelse. Tillige beklagede han sig over de altfor ringe Diæter, han nød, 2 Rdlr. daglig; selv Napoleon, hans argeste Fjende, gav ham i den Tid, han sad fangen i Frankrig, Diæter som Generalmajor, hvilken Rang, altsaa over Kommandanten, han prætenderer. Til Krieger skrev han et Brev, som indeholdt en Udfordring, der slutter med de frygtelige Ord: „Da jeg udfordrede Lewenhaupt lo han, men nu lær han ikke mere.“

I Novbr. indkom Vagtmesterlieutenanten paa Fæstningen, Premierlieutenant Metz, i samtlige Officerers Navn, til Kongen med en Klage, hvori han beder om, at Müller maa blive fjærnet fra Fæstningen, da Baronen er sindssyg, bilder sig ind at være Generalmajor, insulterer hele Garnisonen og er farlig for sine Omgivelser.

Krieger og Müller fremførte nu begge deres Sag for Kongen, og der nedsattes 8. Dec. en Overkrigskommission¹⁾, bestaaende af Oberst d'Aubert, en Kaptejn af oldenborgske og en af holstenske Infanteriregiment samt Auditør Bræstrup af slesvigske Infanteriregiment, der indgav en udførlig Relation om Sagen. Der herskede Uenighed blandt Kommissionens Medlemmer, om hvorvidt Müller var ved sine Sansers Brug eller ikke. Generalauditør Bornemann, der kjendte Fangen fra det første Forhør, ytrer i sin Erklæring, „at Müller besidder en god Forstand, men en grænseløs Ærgjerrighed og paa hvilkensomhelst Maade attraar at blive navnkundig, at han er yderst stolt, mistænksom og vredagtig. Da hans Lidenskaber ere voldsomme, bliver han næsten rasende af Vrede, hver Gang han seer sig tilsidesat, og følger blindt den Idee, som det første Indtryk bevirker, uden at overveje Følgerne.“

Den af Kongen stadfæstede Dom af 27. Febr. 1818 lyder paa, at Baron Müller v. Aarwangen til Straf for de af ham brugte Injurier og til Sikkerhed for hans øvrige Adfærd bør henflyttes til et isoleret Sted (Fæstningen Christiansø), for der

¹⁾ Overkrigskommissionens Akter og Dommen findes i Generalauditørens Arkiv.

at holdes under Bevogtning. De af ham mod Krieger fremførte ærerørige og fornærmende Ytringer mortificeres. Oberst Krieger tildeltes en alvorlig Irettesættelse for hans Forhold. „Han mangler de Egenskaber, som i Militæretaten indbefattes under Benævnelsen Konduite, han har vildledet Müller med Hensyn til det af Kongen udstedte Forbud mod at føre en direkte Korrespondance, og har han ved sin manglende Kundskab til det tyske Sprog forvirret Baronen og tilbageholdt en Protest, som Müller havde forlangt ført til Protokols.“

Kommissionen havde taget under Overvejelse, om man ikke burde skille sig af med den besværlige Fange ved at landsforvise ham, men dette kunde efter deres Formening ikke kaldes en Straf, da han var en hjemløs Mand uden Slægt og Venner, exileret fra sit eget Fædreland; og først og fremmest frygtede man, at han vilde tage Hævn mod sine Uvenner i Danmark. Det blev dog gjort gjældende, at man ikke burde dømme Baronen for strængt; hans medfødte Hidsighed, hans Gjenvordigheder og uafhængige Natur kunde under den lange Indespærring let blive bitter og ømtaalelig.

Den 1. April ankom den ulykkelige Baron til Christiansø¹⁾, det trøstesløseste Forvisningssted, Danmark ejer, en lille, for sig afsluttet Verden, i Omfang saa stor som Kjøbenhavns Fællede. I Frederik VI.s Tid var der her indrettet et helt lille Regeringsmaskineri, Kommandanten var som en Konge over det lille Ørige, og det synes, som om Øens faa Beboere har forkortet sig den lange Tid ved at skrive, indberette og bogføre i det uendelige.

Som ventes kunde, blev den urolige Barons Ophold paa Øen som en Storm i et Glas Vand. Faa Dage efter hans Ankomst fik Kommandanten, Kaptejnlieutenant Wulff²⁾, en hæderlig

¹⁾ Christiansø Dagbog 1818 (Provinsarkivet).

²⁾ Hans Emanuel Wulff, 1776—1857, Overlods, kar. Kommandør. De andre Embedsmænd og Funktionærer vare (1818) Auditor Carl Peter Vibe, Kompagniltnt. Erik Torm Eller, Artilleriltnt. Johan C. Bille († 25. Juli 1818), Forvalter og Sekretær Thomas Ludvig Schrøder, Garnisonspræst Johan Slotsheim, Kirurg Joh. Chr. Nørgaard, en Skolelærer og Kirkesanger og en Lodskvartermester — ialt 84 Mand Besætning.

og veltjent Officer, der havde tilsat sin Førlighed i Slaget paa Rheden, Meddelelse om, at Baronens Husholderske, der var bleven frugtssommelig ved sin Herre, havde forlangt at besøge ham paa Christiansø, og da det var nægtet hende, vilde hun fra Kiel forsøge en Landgang, som Wulff skulde formene hende.

Kommandanten fik en udførlig Instrux med Hensyn til Baronens Behandling. Der skulde holdes stræng Vagt udenfor Arresten, Müller maatte ikke forlade sit Værelse uden Skildvagt efter sig og ikke opholde sig udenfor Arresten efter Solnedgang. Han skulde holdes ude fra al Samkvem med Øens Beboere, som kunde befordre hans Flugt. Det haardeste var, at han ikke maatte komme i Besiddelse af Skrivemateriale, „hvilket ikke behøvedes,“ som det hedder, „da al umiddelbar Korrespondance er ham forbudt.“

Han fik anvist 1 Rdlr. Diætpenge daglig, der blev udredet af Fæstningens Kasse, samt frit Lys og Brændsel. Ifølge Kommandantens Indberetning behøvede Fangen 1½ Rdlr. Sølv daglig, hvilket ogsaa blev ham bevilget. Allerede i Juli meddeler Wulff, at Müller er meget urolig og utilfreds, at han har begjæret en ny Overkrigskommission nedsat for at undersøge hans Sag, og vil føres til Kjøbenhavn eller Kiel. Han er fremkommet med et Andragende, fuldt af onskabsfulde Sigtelser og Krænkelser mod Kongens Ministre, og klager over, at Kommandanten har hensat ham i en anden Arrest, nemlig Hovedvagtens Officerstue og efter hans Formening behandlet ham uanstændigt¹⁾.

I Juni oprettede Müller sit Testamente. Det hedder heri, at han er ugift, men at han har Aarsag til at tro, at „den hollandsk-tyske Jomfru Rauert, der har tjent ham, indtil hun paa en voldsom Maade blev ham fravristet, og for hans Skyld har maattet døje meget ondt, antagelig ved Mikkelsdag 1818 vil nedkomme med et Barn, som han bekjender at være Fader til. Hvis dette Barn skulde blive en Dreng, skal denne være Baronens Universalarving, saavel til hans Navn som til hans Ejendomme,

¹⁾ Admiralitets og Kommiss. Koll. Skrivelse til Komm. ^{12/3,} ^{26/3,} ^{14/4} 1818, Generaladjutantens Indk. Sager Prot. 3, 1817, 3, 145, 1818, 549, 550 f. Ekstraktprotokol I, 1818 (1. Afd.), 754 (Krigsministeriet).

Marnand og Andelen i Riedburg, og efter opnaaet Myndighedsalder andrage om Legitimation hos Regeringen i Bern. Skulde Elise Rauert føde en Pige, skal denne opdrages hos Moderen, indtil hun indgaar Ægteskab, om muligt med en Müller af Oberstens Slægt. Som vigtigste Brudegave skal Datteren paa sin Bryllupsdag faa udleveret Faderens Adelsdiplom og andre Familiepapirer, som den danske Regering har beslagnet. Til at fuldbyrde Testamentet agter han i en senere Kodiciel at udnævne tre Ungdomsvener, der ogsaa skulle rekvirere forskjellige vigtige Papirer, beroende hos Sir Charles Culling Smith, Wellingtons Svoger, Hertugen af Kent og Fyrst Metternich.

Elise Rauert fødte virkelig ud paa Sommeren et Barn, om Søn eller Datter siges ikke, og Baronens var en Tidlang opfyldt af ømme Faderfølelser. Admiralitetskollegiet erklærede paa Kommandantens Indstilling, at det intet har imod, at Baronens sine Underholdningspenge sparer en Del sammen til Barnet, og i August 1818 fik hun udbetalt 60 Rdlr. Sølvmynt¹⁾. Snart efter skiftede Baronens Sind, og paa Elise Rauerts Klage refererer Kommandanten i Maj 1821²⁾, at Baronens uden for megen Opofrelse kunde og burde afstaa 2 Mark Sølv daglig til Barnets Underhold. Det fastsattes i April 1822, at Jomfru Rauert og hendes Barn, indtil dette fyldte 16 Aar, skulde nyde 2 Mk. Sølv daglig til Alimentationspenge³⁾.

Fra August 1821 foreligger en udførlig Rapport om Baronens mindre heldige Opførsel. Han havde i længere Tid forholdt sig rolig, indtil det faldt ham ind at benytte en saa højtidelig Lejlighed som Indvielsen af Christiansø Kirke til at give sin Harme Luft. Da Biskop Münster passerede hans Fængsel sammen med flere Embedsmænd fra Bornholm, der alle vare komne til Øen i den nævnte Anledning, skjældte han dem ud paa det skammeligste og kastede Flasker og Kar ud af Vinduet efter dem. Kommandanten lod de nederste Vinduer beslaa med Lægter,

¹⁾ Protokol over indkomne Sager Christiansø 1818 $\frac{7}{8}$, $\frac{17}{8}$, $\frac{10}{10}$.

²⁾ Udgaade Sager 1821 $\frac{10}{2}$.

³⁾ Kommandantens Kopibog 1822 $\frac{8}{5}$. Et Læg betitlet Dr. Damp og Baron d'Aarwangen 1826—41 (Provinsarkivet).

men ved Hjælp af en Sukkertang lykkedes det Müller at brække dem fra igjen. Wulff udfandt nu en snedig Indretning, som skulde forhindre, at han insulterede de Forbigaaende. Der anbragtes en høj Skærm foran Vinduerne, saa at Lyset faldt ned fra oven, men Udsigten til det Fri var ham forment. Kommandanten bemærker, „at intet Menneske i den ganske Verden kan lignedes med Baronen i Ondskab og Halsstarrighed“, men ikke desto mindre vil han beflicte sig paa at behandle Fangen saa humant som muligt. I Septbr. foreslaar han at indelukke ham helt, saa at han ikke mere kan gaa op og ned i Gaarden¹).

Der hengaar nu en Række af Aar, uden at man hører noget nævneværdigt om den stakkels Baron. Den anonyme Forfatter til „Begebnisse eines Vielgereisten“ fortæller, at det tilsidst formentes ham overhovedet at forlade Cellen, da man frygtede Mord og Drab af ham. Han skal have stiftet et Komplot med sine øvrige Medfanger om at stikke Fængslet i Brand, overmande deres Vogtere og benytte Lejligheden til at undfly. Faa Timer før Iværksættelsen af dette Anslag røbedes Planen. Müller vidste intet derom, gav det aftalte Signal og stak Ild paa sin Celle. Kommandanten havde Sprøjten i Beredskab og slukkede i et Øjeblik Ilden, medens Vandet næsten lukkede sig over Fangens Hoved. En Indberetning om denne, i Christiansøs Annaler minderværdige Begivenhed findes dog, saavidt vides, ikke bevaret.

Da Christiansøs Fængsel skulde ombygges, sendtes Müller sammen med sin ikke mindre interessante Medfange Dr. Dampe²) i Efteraaret 1831 paa Jagten Christinehaab under Eskorte af en Sergeant og 4 Konstabler til Kjøbenhavn, hvor de ankom 18. Aug. og afleveredes til Kongens Foged, der førte dem til Cita-dellet Frederikshavn³).

Müller var, efter hvad der foreligger, paa denne Tid en paa Legeme og Sjæl nedbrudt Mand, hvem man nu sikkert kunde

¹) Christiansø Kommandantskabs Udg. Skrivelser 1818, ²²/₈, ⁴/₉. Mønter var her 17.—21. August (Dagbog).

²) Hist. Tidsskr. 6. R. V, 660.

³) Korrespondanceprotokol 1831 ¹⁴/₈. Det førnævnte Læg „Dr. Dampe og Baron d'Aarwangen 1826—41“.

have skjænket Friheden uden at risikere altfor meget. Det er og bliver trods alt det tidligere fremførte, gaadefuldt, hvorfor den danske Stat aarlig i 16 Aar kostede en Sum af omtrent 600 Rdlr. paa denne Fange og ikke vilde slippe ham, skjønt den ikke følte sig beføjet til at sende ham paa en Sindssygeanstalt. Samtidige betragtede Baronens som en farlig politisk Fange, hvis Brøde holdtes hemmelig.

Fra September var Müller til Stadighed sengeliggende af Vattersot, Sygdommen forværredes hurtigt, og Døden paafulgte den 5. Oktober 1832 om Morgen¹⁾.

Kongens Foged besørgede ifølge kongelig Befaling Baronens Begravelse²⁾.

Et Brev om Kronprinds Frederik (VI) fra 1784.

Meddelt af **L. Daae**.

Etatsraad *Frederik Stoud*, der døde 1823 som Deputeret i Generaltoldkammer-Collegiet og var en Mand af Kundskaber og literære Interesser, har efterladt en Samling af Dagbøger og Copier af sine Breve m. m., der findes paa det store kongl. Bibliothek og allerede ved en tidligere Leilighed ere benyttede af mig i mit Skrift *Det gamle Christiania* (2 Udg. S. 268 f.). Et Brev fra ham, der gjengiver Samtidens Opfatning af Frederik VI. i den første Tid efter Hofrevolutionen i April 1784, tør have Interesse og meddeles derfor her. Til hvem det er skrevet, vides ikke, men Vedkommende maa have været en Nordmand, da der tales om Addressatens „Landsmænd“ som forskellige fra Brevskriverens og som erindrende sig Carl af Hessens Ophold i Norge.

Kjøbenhavn 21 Oct. 1789.

Som Du seer, er jeg da kōmen her til Byen igjen. Naar skal jeg engang kunne sige Dig velkōmen her? Jeg har fundet min Moder og Søster friske og vel. Jeg har talt med min Ven Olsen. Der fattes Intet i min Lykke, uden at Du skulde overrumple mig. Her er ellers foregaaet store Ting i Regjeringen. Jeg formoder, at Hovedsagerne allerede forlængst ere Dig bekendte, f. Ex. at Enke-Dronningen er bragt tilbage til sit Intet,

¹⁾ Korrespondanceprotokol 1831 ¹⁴/₈. Det fornævnte Læg „Dr. Damp og Baron d'Aarwangen 1826—41“.

²⁾ Citadellet Frederikshavns Korrespondanceprotokol. Udg. Sager 1832 ⁷/₉, ⁵/₁₀. Indk. Sager 1831, 9., 13., 18. Aug., 1832 ⁶/₁₀.